

бистості, з одного боку, а з іншого – засіб того ж гармонійного, духовного розвитку, спрямованого на становлення неповторної індивідуальності і гідного громадянина України. Саме це повинно бути найголовнішою метою всіх учасників педагогічного процесу.

Аналізуючи всі зібрані нами дані та матеріали, слід виділити головні національні цінності української нації. До них відносять: гуманізм, любов до землі, господарства, держави, культури тощо; незалежність (в думках, кордонах); патріотизм; вірність традиціям; культуру побуту; національний оптимізм; високі моральні цінності (культ матері, Батьківщини тощо). Особливо актуальні зараз такі цінності, як Віра, Надія, Любов. На даний час як ніколи всім нам потрібна віра один в одного, надія на краще життя суспільства. А щодо любові, то вона була актуальною завжди. Адже для того, щоб щось творити на Землі – потрібно любити.

В усі часи жінка для українців була берегинею роду. Її покликання, вважається, полягає в тому, щоб створювати сімейний затишок, народжувати і виховувати дітей, дарувати їм любов, піклуватися про них, бути завжди сильною та терплячою тощо. Обов'язок чоловіка – забезпечувати сім'ю і країну матеріально, захищати їх, розумно вести господарство, бути фізично сильним, щоб виконувати важку фізичну роботу. Чоловік весь час прагне до незалежності як матеріальної, так і духовної.

Обов'язок кожного свідомого громадянина України – знати, берегти і передавати майбутньому поколінню цінності українського народу.

Література

1. Апанасенко Г. Чому вимирають східні слов'яни? //Дзеркало тижня, № 1.- 2007.-С. 15
2. Людина і суспільство: Підручник для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл./ Р. А. Арцишевський та інші.- К. :Ірпінь :ВТФ «Перун» ,2004.- 416 с.
3. Ягупов В. В. Педагогіка :Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2003.-560 с.

СПЕЦКУРС "ЕКОЛОГО-ВАЛЕОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ" ЯК ЗАСІБ ЦІЛЕСПРЯМОВАНОЇ ЕКОЛОГО- ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Бойчук Ю.Д. (Харків)

У сучасних умовах загострення екологічної ситуації актуальним є розв'язання проблеми формування еколого-валеологічної культури особистості, яка виступає основою свідомої неруйнівної екологічної і здоров'язберігаючої поведінки, готовності до оздоровлення свого екологічного середовища, ціннісного ставлення до свого здоров'я й навколишнього світу, розуміння їх взаємообумовленості. Еколого-валеологічна культура має стати основою для соціально-природної адаптації людини, підтримання високої якості навколишнього середовища, здорового генофонду нації.

Формування еколого-валеологічної культури вимагає створення в загальноосвітній школі умов для еколого-валеологічної освіти і виховання підростаючого покоління. Важлива роль тут належить учителю і, відповідно, актуальністю набуває формування еколого-валеологічної культури майбутнього вчителя у контексті його професійно-педагогічної підготовки.

Проведений теоретичний аналіз і узагальнення дозволяють нам зробити

висновок про те, що **еколого-валеологічна культура майбутнього вчителя** – це цілісне, інтегроване утворення, складний конгломерат еколого-валеологічних ціннісних орієнтацій, знань, умінь і навичок, які набули особистісного змісту у структурі його професійно-педагогічної свідомості та стали мотивами професійної діяльності, спрямованої на забезпечення неруйнуючої, здоров'язберігаючої стратегії взаємодії людини з навколишнім середовищем (природним, соціальним, освітнім).

Найважливішим напрямом цілеспрямованої еколого-валеологічної підготовки є *спецкурс "Еколого-валеологічна культура майбутнього вчителя"*. Його можна визначити як інтегрований, оскільки до структури еколого-валеологічних знань, крім спеціальних, входять знання педагогічної, психологічної, філософської, біологічної спрямованості.

При конструюванні програми даного спецкурсу в основу було покладено провідні гуманістичні ідеї вітчизняної та зарубіжної педагогічної думки про цілісний процес виховання громадянина, соціалізацію особистості, розвивальне і виховуюче навчання, особистісно-орієнтований підхід до організації навчально-виховного процесу, встановлення суб'єкт-суб'єктних взаємин студентів і педагогів, урахування мотиваційно-ціннісної сфери студентів тощо.

Як і будь-яка інша навчальна дисципліна вищого педагогічного навчального закладу, даний спецкурс має професійну спрямованість, у його змісті в однаковій пропорції відображені як власне еколого-валеологічні, так і педагогічні знання, які безпосередньо стосуються формування еколого-валеологічної культури майбутнього вчителя, його готовності до еколого-валеологічної діяльності в школі.

Основними проблемами еколого-валеологічної підготовки є забезпечення повноти знань, умінь і узагальнення знань, зведення їх у систему. Якщо питання забезпечення повноти знань і умінь вирішуються різними дисциплінами, то узагальнення, синтез – майже виключно спецкурсом. Тому за основним дидактичним навантаженням спецкурс є узагальнюючим, спрямованим на формування системності знань. Функцію узагальнення у повній мірі може виконати, якщо на момент його вивчення студент оволодів максимумом знань, які необхідно узагальнити. Тому за місцем у процесі еколого-валеологічної підготовки даний спецкурс є завершальним.

З метою забезпечення повноти і системності у змісті спецкурсу враховано те, що студенти на момент його вивчення уже володіють значною частиною необхідних знань, наведені їх невідсутні елементи та включені способи діяльності, які сприяють відтворенню у пам'яті і підготовці до використання наявних знань.

Реалізація системостворювальної функції спецкурсу передбачає відображення у програмі взаємозв'язків його змісту з еколого-валеологічним змістом інших навчальних дисциплін.

Формування системності знань залежить від логіки розгортання навчального матеріалу. У зв'язку з цим постає питання про характер його розгортання – індуктивний чи дедуктивний. З метою реалізації основної функції спецкурсу – синтезу знань, – найбільш ймовірним шляхом був би індуктивний шлях – від конкретного до загального. Але наш досвід вивчення знань студентів свідчить про те, що вони знають саме загальні положення, але не можуть їх конкретизувати. У такій ситуації важливішим буде не підведення студентів до загальної ідеї, а її наповнення, що в кінцевому результаті приведе до осмислення. При виборі шляху розгортання змісту підготовки повинні враховуватися і вікові особливості мислення студентів. Тому, як найбільш продуктивний, краще обрати саме дедуктивний шлях.

При розробці програми враховували, що основне *завдання* спецкурсу –

сформувати знання, уміння і навички з питань екологобезпечної і здоров'язберігаючої поведінки й уміння застосовувати їх у конкретних ситуаціях, сформувати ціннісне ставлення до таких категорій як "навколишнє середовище" і "здоров'я людини", які повинні стати для кожного студента особистісно значущими та необхідними.

Метою розробленого спецкурсу є поглиблення теоретичних знань студентів про сутність, структуру, функції та особливості еколого-валеологічної культури майбутнього вчителя як компонента його професійно-педагогічної підготовки.

З огляду на мету еколого-валеологічної підготовки педагога визначено основні *завдання* спецкурсу: розкрити сутність, структуру і функції еколого-валеологічної культури як невід'ємного компонента професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя; формувати мотивацію студентів на удосконалення власної еколого-валеологічної культури; засвоїти теоретичні і поняття про здоров'я людини як інтегрований показник якості навколишнього середовища; сутність, мету, зміст, завдання екології людини та екологічної валеології; засвоєння еколого-валеологічних принципів та норм поведінки педагога; оволодіння уміннями здійснювати еколого-валеологічну діяльність, аналізувати та оцінювати її наслідки; оволодіння майбутніми вчителями алгоритмами вирішення еколого-валеологічних ситуацій в професійній діяльності; стимулювання студентів до активного самовдосконалення власної поведінки в процесі професійної діяльності, професійної активності, пошуку розв'язання різних еколого-валеологічних ситуацій.

Теоретична частина курсу викладається у процесі лекційних занять. Методи та технології формування еколого-валеологічної культури аналізуються на семінарах. Самостійна робота покликана поглибити та закріпити набуті знання, а також підвищити рівень індивідуального аналізу та прогнозу проблем. Індивідуальні консультації спрямовані на допомогу студентам розібратися у питаннях, що їх цікавлять.

У процесі викладання рекомендується *написання рефератів* за такою орієнтованою тематикою: історико-генетичні корені еколого-валеологічної культури; еколого-валеологічні ідеї в філософії, психології, медицині, педагогіці; досвід здійснення еколого-валеологічної діяльності в навчальних закладах; еколого-валеологічна культура вчителя; здоров'язберігаче освітнє середовище.

Форма оцінки результатів вивчення студентами спецкурсу – залік.

Унаслідок вивчення спецкурсу студент повинен *знати*: сутність, функції, структуру та зміст еколого-валеологічної культури майбутнього вчителя; історичний розвиток еколого-валеологічних ідей і понять; категоріальний апарат еколого-валеологічної культури як психолого-педагогічного феномена; еколого-валеологічні проблеми сучасності: їх джерела, наслідки та шляхи подолання; предмет, мету і завдання екології людини та екологічної валеології як сучасних інтегрованих наук про безпечну взаємодію людини з навколишнім середовищем; методи і засоби ефективного формування еколого-валеологічної культури учнів.

Студент повинен *уміти*: застосовувати теоретичні знання з екології людини і екологічної валеології на практиці; самостійно добирати літературу з теми заняття; моделювати ідеальну та реальну еколого-валеологічну діяльність; проводити визначення рівня сформованості еколого-валеологічної культури учнів; застосовувати адекватні форми поведінки в різних еколого-валеологічних ситуаціях; реалізовувати основні підходи до ефективного управління еколого-валеологічної діяльності учнів та власної діяльності.

Спецкурс "Еколого-валеологічна культура майбутнього вчителя" розра-

ховано на 54 години: 18 аудиторних годин, 24 години на самостійну роботу, 12 годин на індивідуальну роботу.

Орієнтовна програма спецкурсу "Еколого-валеологічна культура майбутнього вчителя"

1. Вступ до спецкурсу. Основні завдання та компоненти професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя. Еколого-валеологічна компонента педагогічної культури майбутнього вчителя.
2. Еволюція еколого-валеологічних уявлень і понять.
3. Місце людини в біосфері. Взаємозалежність людини і навколишнього середовища.
4. Здоров'я людини як інтегрований показник екологічного стану навколишнього середовища. Екологічнозалежні патології людини.
5. Природовідповідність освітнього середовища як запорука здоров'я учасників освітнього процесу.
6. Підготовка майбутнього вчителя до еколого-валеологічної діяльності.
7. Предмет, об'єкт і завдання екології людини та екологічної валеології.
8. Особливості еколого-валеологічної діяльності педагога.
9. Еколого-валеологічна культура майбутнього вчителя.

Рекомендована література до спецкурсу

1. Бойчук Ю.Д., Шульга М.В., Цалін Д.С., Дем'яненко В.І. Основи екології та екологічного права: Навч. посібник / За заг. ред. Ю.Д.Бойчука і М.В.Шульги. – Суми: ВД «Університетська книга»; К.: ВД «Княгиня Ольга», 2005. – 368 с.
2. Бойчук Ю.Д., Солошенко Е.М., Бугай О.В. Екологія і охорона навколишнього середовища: Навч. посібник. – 4-те вид., випр. і доп. – Суми: «Університетська книга», 2007. – 316 с.
3. Бойчук Ю.Д., Солошенко Е.М., Ніколенко Є.Я., Савченко В.М. Основи екології людини: Навч. посібник. – Харків: ХНУ, 2007. – 546 с.
4. Гончаренко М.С., Бойчук Ю.Д. Екологія людини: Навчальний посібник. – Суми: ВД «Університетська книга»; К.: ВД «Княгиня Ольга», 2005. – 394 с.
5. Гончаренко М.С., Бойчук Ю.Д. Екологічна валеологія: Словник-довідник. – Харків: ХНУ.- 224 с.
6. Медичні проблеми екології: Навч. посібник /А.Я. Циганенко, Ю.Д. Бойчук, М.В. Кривоносов та ін. /За заг. ред. А.Я. Циганенка. – Белгород-Харків: ХДМУ, 2004. – 239 с.
7. Микитюк О.М., Бойчук Ю.Д., Іонов І.А. Екологічна безпека харчування людини: Навч. посібник. – Харків: ХНПУ, 2007. – 183 с.

МОДЕЛЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Біляковська О.О. (Львів)

Система освіти постійно змінюється, вдосконалюється відповідно до політичних, економічних та соціальних умов розвитку країни. Безумовно, що сучасний вчитель, який виховує, навчає, плекає майбутнє нації повинен бути готовим до змін, які зумовлені глобалізаційними процесами, здатним до творчого педагогічного пошуку, систематичної праці над собою. Саме професіоналізм учителя вважається однією з головних проблем на якій все частіше акце-